

84.5523

3-96

Тоқтар Зікірин

ЖАҢИ
ШУАҒЫ

Тоқтар Зікірін

ЖАН ШУАҒЫ

(Өлеңдер, балладалар, толғаулар)

Алматы

ЖШС «Жас Улан и К» Баспа үйі

2007

Зікірин Т.

3 95 Жан шуағы: өлеңдер, балладалар, толғаулар. – Алматы: ЖШС «Жас Улан и К» Баспа үйі, 2007. – 144 бет.

ISBN 9965-566-20-8

39896

Сексенінші жылдардың басында Қарағанды кооперативтік институтында оқып жүрген кезінде-ақ балауса жырларымен әдебиет сыншыларының назарына іліккен Тоқтар Зікірин – қазір облыстық «Солтүстік Қазақстан» газетінде шығармашылық топтың жетекшісі. Қырық жылдай қолынан қаламы түспеген ақын сыр-сезімдерге толы толғанысты сәттерін жыр жолына түсіруден жалыққан емес.

Республикалық және аймақтық жыр мүшәйраларының бірнеше дүркін жеңімпазы Т. Зікіриннің бұл жинағын оның ұзақ жылғы еңбегі мен ізденісінің жемісі деп таныған жөн.

А 4702250202

00(05)-07

ББК 84 Каз 7-5

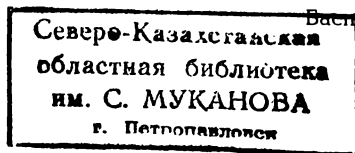
012

ISBN 9965-566-20-8

© Т.Зікірин, 2007.

© ЖШС «Жас Улан и К»

Баспа үйі, 2007.

Бірінші бөлім

ТУФАН ЖЕР – АЛТЫН БЕСІГІМ

КЕҢ ДАЛАНЫҢ ҰЛЫМЫН

Тұлпарлардың тыңдап өскен дүбірін,
Мен қазақпын,
Кең даланың ұлымын.
Еркіндікті аңсап ерен,
Қол жеткен,
Тәуелсіздік – менің биік тұғырым!
Сол тұғырдан тайдырмасын деп тілеп,
Лүпілдейді елін сүйген от жүрек.
Болашақтың батпан жүгін көтерген,
Бәйтерегім тұр ғой бүгін көк тіреп.
Көк тіреген үмітім мен арманым,
Алғы күнге ақ тілекті жалғадың,
Озық елдер қатарына енгенше,
Сезінеміз тартар жүктің салмағын.

Ұмтылыстар,
Құлшыныстар елдегі –
Бәрі, бәрі еркіндіктің бергені,
Шідер болса, тұсау салған аяққа,
Қол жетер ме игілікке төрдегі.
Еркін қазір елімдегі бар ісім,
Әр күн асқақ – ұлы жеңіс,
Табысым.
Отыз жылдық белестерге бет алды,
Айбаттанған,
Қайраттанған барысым.
Көріп бүгін тәуелсіздік жемісін,
Оңға басып отыр барлық өр ісім.
Біз қазақтың баласымыз біріккен,
Еңбек еткен Отан үшін,
Ел үшін.
Басымыздан өткен зорлық, өгей күн,
Соның бәрі оңай келді демеймін.
Тәуелсіздік жолындағы күресті,

Жүректегі жанартауға теңеймін.
Қалмаса да біздің ұзақ көш кімнен,
Тарих жолда талай азап кештім мен.
Көкіректе ыза-кегім алдымен,
Домбыраның қос шегінде естілген.
Қобыздардың зары болып төгілген,
Сыбызғы саз талай құмға көмілген.
Бірақ біздер оттан қайта жаралған,
Құстай болып,
Өшкен жоқпыз өмірден!
Өшкен жоқпыз,
Көшкен жоқпыз даладан,
Емін тауып қансыраған жарадан.
Алты Алашты азаттыққа шақырған,
«Алқа көл, сұламадан» тарады ән...
Сол ән жетті желтоқсанға қаһарлы,
Дүр сілкініп кең әлемді, жаһанды.
Бодандыққа қарсы тұрған алғашқы,
Қазақ осы қайсар ұлан атанды.
Қайсарлықты намыс отқа жаныған,
Еркіндікті артық көрген жанынан.
Сол жастардың батыр ұрпақ екенін,
Барша ғалам ерлігінен таныған.
Ұлт азаттық бастау алып сол күннен,
Тәуелсіздік тұғырына қондым мен.
Елім менің қыран құстай самғады,
Он бес жылда бір ғасырдай жол жүрген.
Қадамы нық бүгін алға бастаған,
Елім – өрде,
Жаныма көп дос табам.
Ұлы достық отауына айналды,
Евразия кіндігінде Астанам!
Алда менің алар асу, несібем,
Жүріп келем Ұлы тарих көшімен.
Еркіндіктің лебі есіп тұрады,
Қашан-дағы дархан дала төсінен.
Тұлпарлардың тыңдап өскен дүбірін,
Мен қазақпын,
Кең даланың ұлымын.
Бостандықты аңсап ерен,
Қол жеткен,
Тәуелсіздік – менің биік тұғырым!

ЖАСАЙ БЕР, ҚЫЗЫЛЖАРЫМ!

Домбырада күйімсің шертер менің,
Қазақстан байтағым –
Көркем жерім.
Сарыарқаның түстігін алып жатқан,
Солтүстігім гүлдендің,
Өркендедің.

Енші бөліп заманмен жарысқан күн,
Мерейіне бөленген табыстардың.
Тегеуріні болдың сен Айға атылған,
Қазақстандай айбарлы арыстанның.

Бас байлығың – астығың қамбаңдағы,
Тыңнан бастап толысып, толған дәні.
Бүгінгі бес миллион қызыл астық,
Миллиардтар дәстүрі жалғанғаны.

Озық іске бел шешкен қанаттанып,
Өзгеріс бар өңірде, алапта анық.
«НАТИ» мінген кешегі қазақтарым,
«Джон-Дирлермен» жатыр ғой жарақтанып.

Тер төкпесе мол астық әсер ме еді,
Диқандардың ол да іске төселгені.
Сиыр жеккен бір кезде тырмаларды,
Ауыстырды енді егіс кешендері.

Қай істе де алға озып үрдіс жаңа,
Тоқтап қалған жан бітті құрылысқа да.
Күннен күнге құлпырып бара жатқан,
Қызылжарда, япырмау, бір күш бар, е!

Көше толған түнгі оттар шырағына,
Қызығамын қазіргі тұрағыма.
Мұражайы тарихтың сырын шертіп,
Көз тартады мешіті, храмы да.

Бұрын бәрі түске де енбегіндей,
Жасампаздық ісімен ел кенен ғой.

Шаттық ойдан шалқыған жүрегімді,
Қуаныштың толқыны тербегендей.

Болса осындай ұрпақтың сүйетіні,
Жыр жазады сүйініп жиі ақыны.
ТМД-да теңдесі жоқ, шіркін-ау,
Бізде жанды ғасырдың БИО отыны.

Мақтанарлық, ісім көп шаттанарлық,
Бәрін тізіп көңілге, жаттап алдық.
Өркендесе қарыштап, өңірімнің –
Басына кетпейтұғын бақ қонар нық.

Толтырып қамбаға құт қызыл дәнін,
Келтіріп өндірістің жүз ырғағын.
Гүлденіп, жасампаздық жолыменен –
Жасай бер, жасай берші, Қызылжарым!

ЕЛБАСЫНА

Кемел ойлы, ақылгөй данасы нар,
Асылдарды туған бұл дала шығар.
Қазақ қайтіп озбасын өзгелерден,
Елбасы бар, өзіңдей панасы бар.

Бекіткенде ел болып керегені,
Арқа тұтар бір алып керек еді.
Қазағыма дұрыс жол сілтей білген,
Өзің болдың өмірдің көрегені.

Өзгелердей қан төгіспей, дүрлікпей,
Егемендік алған біздің бірлік қой.
Абылайдай асыл туған ұл барын,
Сол бір қиын кезеңдерде білдік қой.

Мәскеуді де тыңдатып, басқаны да,
Бейбіт шуақ күн туды аспаныма.
Төрткүл дүние түгелдей қазағымның
Айналып жүре берді достарына.

Соның бәрі парасат, кемелдігің,
Кеміте алар Елбасым өреңді кім?
Жасампаз ойларыңның жүзеге асқан,
Жемісін елімдегі көрем бүгін.

Кім білген дәл мұндай самғау барын,
Жүректерде лапылдап жанды-ау жалын,
Алғы күнге үмітті арттырады,
Жыл сайынғы жігерлі Жолдауларың.

Бағдарлы даму жылдар белгіленген,
Айқын жол, Ұлы мақсат – көрдім елден.
Елуден әлемдегі ойып тұрып,
Күнге де жетерміз-ау төрді берген.

Өсіріп қашан-дағы ел беделін,
Өзгеден өз жұртыңды кем демедін.
Өзіңді тау көтеріп қайыспаған,
Тұлғалы Толағайға теңгеремін!

БАУРАДЫҢЫЗ ЖҮРЕКТІ

Ел таңдауы Сізге түсті тағы да,
Қазағымның туған жансыз бағына.
Елбасы деп еліңіз көкке көтерді,
Осы сөзде бар ғой үлкен мағына.

Еркіндікті аңсап күтіп алдағы,
Бола білген қазақ елі қорғаны.
Ағынтай мен Қарасайдай бабалар
Аруағы Сізді тағы қолдады.

Асқақтатқан қазағымның кемелін,
Абылайдың беріп Сізге беделін.
Елбасым деп танып бүгін бар халқын,
Сізге сенім артып отыр өз елін.

Халықпыз ғой еркіндіктен нәр алған,
Барыс жүрек батыр болып жаралған.
Ақ киізде Елбасым деп ардақтап,
Хан көтеріп отыр Сізді Ақ ордан.

Алатаудан көк Есілге дейінгі,
Өр Алтайдан көне суға дейінгі
Байтақ жатқан Қазақ елі сайлауда,
Танытты ғой Сізге деген пейілді.

Парасатты ақылменен, ойменен,
Төрт құрлықтың мінберінен сөйлеген.
Шашасына су жұқтырмас тұлпардай,
Озып шығып отырсыз ғой бәйгеден.

Халық Сізді Елбасым деп таңдады,
Көш бастайтын ұлы істерге алдағы.
Болашағы мықты қолда елімнің,
Осы болар жұлдызының жанғаны.

Оңайлықпен қонбайтұғын қолға кеп,
Демократиямыз жетістігін жалға деп,
Сіз келесіз алдымызда Елбасым –
Қазақстан алға басшы, алға деп!

ЕРКІНДІК ЖЫРЫ

Еркіндікті көздеген,
Батыр халық, кемелміз.
Бүгін біздер өзгемен
Терезесі тең елміз.

Оңай өттік демеймін,
Бостандыққа бұғаудан.
Сыртқа теуіп өгей күн,
Бастан бақыт мың ауған...

Мына байтақ даланың,
Тәні тозған тұяқпен.
Сыбызғы саз, жаралы үн.
Тері тулақ сияқты ем.

Шығысымда шошақты,
Шүршітің мен жоңғарың.
Талай ұрыс жасапты,
Қалай аман қалғаным?

Шұбырынды ақтабан,
«Елім-айлап» зарлаған.
Кезде де құдай сақтаған,
Даламыз өзі қорғаған.

Анау Сейһун, Жейһунда,
Түстік хандар түрткілеп.
Айтыл шындық, айтылма –
Қанға бөгіп, жұттық от.

Дамыл бермей, шапқындап,
Жауларым көп алысқан.
Аман қалды ақ құндақ –
Қазақ деген арыстан!

Жерін, елін қорғаған –
Қазақ көкжал, деді ғой.
Алысқаннан қалды аман,
Бәрілермен бәрідей...

Момын емес, шыдамды –
Шымырлықты танытып.
Батырлықты, мұрамды –
Келеді әлі дамытып.

Жуас емес, жүндейтін –
Жігері бар, жалы бар.
Қорқу, үрку білмейтін
Ұл да бізден табылар!

Желтоқсанда отарлық
Бұғау үзген бірлігі.
Ар, намыстан от алдық,
Ол да қазақ тірлігі!

Қымбат жеңіс татымы,
Бірлігімен ел мықты.
Таптық бүгін ақыры –
Шын еркіндік, теңдікті!

ҚАЗАҚПЫЗ

Қазақ едік қашаннан
Жауға намыс бермеген.
Қара тастан қашалған
Алмас қылыш сермеген...

Ұлан-байтақ өлкенің,
Даңқы қалай кемісін?
Қазақ үшін мәрт өлім –
Елі менен жері үшін.

Еркін өскен ұланбыз,
Жастан тұлпар жалында.
Сақпыз әлде Тұранбыз,
Тағылық бар қанында.

Алтай менен Оралдың,
Жегісу мен Ертістің
Ортасында жаралдың,
Арыстандай ең күштім!

Алқакөлден сұлаған,
Шұбырынды ақтабан...
Ұзақ жолда бұралаң,
Құдай өзі сақтаған.

Алты Алаштың айбынды
Басын қосып, бар иен.
Ұмыттырған қайғымды,
Абылайдай хан ием!

Биік қойған бәрінен
Ары менен намысын.
Қазағымның төрінен
Төрелігін танысын.

Момын десе – момындық,
Біздің достық пейілден.
Кенде етпеген өмірлік,
Хауа-анамыз мейірден.

Қазақ едік далада
Қала салып көрмеген.
Жанкештіде, додада –
Аласарып көрмеген.

Біздің қамал – халықтың
Тірлігі мен бірлігі.
Талай тажал-алыптың
Тілінгені түндігі.

Ұлан-байтақ өлкенің
Осы күнге жеткені.
Бабаларым ертеңін –
Бізге жалғап кеткені!

ТУҒАН ЖЕР

Таулар бар ғой тұратын қалқып шындар,
Баулар бар ғой құс әнін балқып тындар.
Жаз айында сыршыл үн – жүрекке ән,
Туған жердің қайыңы, артықсындар.

Мұхит бар ғой желкен сап келемісін, – дер
Теңіз бар ғой тар болса өлең үшін жер...
Толқындары тербелген күміс күлкі,
Туған жердің көлдері, әдемісіңдер...

Тізбек-тізбек көкте ұшқан
жаз құсым бар,
Аспанымнан күй төгіп, саз құшыңдар...
Қырда жүріп қызғалдақ теретұғын,
Туған жердің қыздары наздысыңдар.

Бүлдірген бөктер-қия, шың, төрімсіңдер,
Биіктермен биіктеп көрінсін жер...
Шыңға біткен шынарға қолын созған,
Қырда қызыл гүлдерім, керімсіңдер.

Керімсіңдер сыршыл үн – бал бұлағы,
Сыбдырайды сыр айтып тал-құрағы.
Туған жерін сүйгендер – жүрегінде
Туған жерін мәңгілік қалдырады...

* * *

Жыр жазуға құштар болды жаным бұл,
Сонда мені сағындыртты-ау сағым-қыр.
Туған жер! – деп ақ

қағазға түсірсем,
Көмейімнен төгіледі
ағын жыр.

Сезім мөлдір, мөлдір
бейне ақ айдын,
Қырда жүрдім, гүлдер
тердім талай күн.

Көп үнілдім жәудіреген
көзіне

Көз ұялтқан таңғы алау
арайдын.
Туған жерім, сенде менің
бар өнім,
Топырағыңнан гүлің болып
жаралдым.
Бар айтарым – менің
асыл анамсың,
Ал мен сенің мәңгі сәби
балаңмын!

...

Мәңгі жырлап келемін,
бір күн емес!
Күнім жоқтай бұл менен жыр тілемес.
О, туған жер, қымбаттым, сенер болсаң,
Сені менің сүймеуім мүмкін емес!
Жүрек мынау туа егіз өзіңменен.
Егіздерде сүю бар,
Сезімменен.
Ең бірінші көргенім – көк аспаның,
Тырбанғанда тірегім – сені іздегем...
Өмір жолым басталып «тәй-тәй-лаған»,
Ең бірінші жылаған,
Ақайлаған...
Туған жерің ыстық-ау, есейгенде,
Оқу,
жұмыспенен байқай ма Адам?!
Кейбіреулер жан тиыш жай керек дер,
Мен ойлаймын, ал, досым, ойды елеп көр...
Бақыттырақ сияқты жүз жыл тұрып,
Туған жерде құлаған бәйтеректер.
Туған жерім – қазағым оралатын,
Туған жерге гүл болып жарал, ақын!
Кіндік қаным тамған жер – ең қымбаттым,
Ошағында лаулатып жағам отын!..

АУЫЛДЫ САҒЫНУ

Сенсең мені бір сағыныш басып жүр,
Ашып айтар ақиқатым, расым бұл.
Іздейді екен, аңсайды екен даласын,
Қырықта да, қырма сақал жасында Ұл.

Ойлайды екен ойын бөлген бал шағын,
Көкіректе көк жібектей бар сағым...
Қырықтағы қырдан асқан шағында,
Баса алмайды сағынышын, аңсарын.

Қырдағы ауыл қырық бөліп түн ойды,
Көрші қонып, қиялда да түнейді...
Тауып қылдай жүректің бір пернесін,
Сыр шерткенде сағынышың үдейді.

Самал кешке, жарық Айға, пәк түнге,
Жастық шақта қызығына баттың не?
Соның бәрі тұмандай боп сейілген –
Өзің бүгін өз ауылыңа жат күнде.

Думаны алыс, алыс қырдың әні де,
Көзден ұшқан ертегідей бәрі де.
Шұрқыраған жетім құлын шетте жүр,
Қана алмаған саумал сүттің дәміне...

Ауыл десем ақтарылып асыл жыр,
Мені осылай бір сағыныш басып жүр.
Аңсап барып, айрылмастай мәңгілік –
Табылатын шығар бірде қасында ұл?!

ЕЛДІ СҮЮ – ЕРЛІК ҚОЙ...

Елді сүю – ерлік қой жүрекпенен,
Ұл да болмас еліне гүл екпеген.
Қан майданда кешегі әкелерім
елін қорғап, тайсақтап дір етпеген!

Туған елдің кім сүймес солдаттарын,
жатты оларға халқымыз жолдап бәрін...
Майшамменен отырып тоқитұғын
әжелерім солдаттың қолғаптарын!

Жеңіс солай келді ғой. Бұл күн айқын!
Ел дегенде жүрек жоқ бұлқынбайтын.
Ұлы ерліктер жалғасып бара жатыр,
алғы күнге ағысы бір тынбайтын.

***

САҒЫНАЙЫН, ауылым, сағынбайын.
Жеткім келер өзіңе сағымдайын.
Әжелердің қана ішіп қою шәйін,
Жеңгелердің татсам деп сары майын...

Таусылмас-ау туған жерде қызығым,
Қарияларға сәлем берсем күнүзын.
Жұта берсем мас болғанша, шіркін-ай,
Ақ білекті қыздың берген қымызын.

Қарыңдасқа гүлдер шоғын бұлғасам,
Ағалардың әңгімесін тыңдасам...
Сағынайын, ауылым, сағынбайын,
Мен өзінді төсінде бір жырласам...

ҚАЙЫНДАР

О, менің көлкіген көл сезімдерім,
Сендермен тілдеспек ойым бар.
Алдыма жайып сағыныш теңіздерін,
Құшақтарыңды жайыңдар...
Сыршылдарым,
сырыңа қандыр мені,
Шақырып шалқыған шақтарда таң нұры мені,
Қырқада жүгіріп ем...
Желбірендер, билендер –
көк өрім, сұлуларым,
Жарасып мына жаңа өмір – көктемге,
Білемін сендерде жыр барын, жылу
барын,
Сүйіктім сыр әнін шерткенде...
Сырластарым,
мұндастарым ақ ару қайыңдарым,
Өмірге ерке өскен еркем менің?!
Тымық кештерде әуелеп жайылды
әнім.
Ойландырып ертеңдерін...
Қайыңдар,
О, менің көлкіген көл сезімдерім,
Сендерге табынам ба?
Сендерді сағынам ба?
Білмеймін, –
Осынау шақтарда өзім менің,
Асыға түсемін-ау тағы да алға...

ДАЛА СҰЛУ

Дала сұлу,
Таласпа меніменен.
Сонда туған бұл өзі керім өлең.
Дала мені жіберді жадыратып,
Гүл – жазира,
Жұпарлы деміменен...
Дала сұлу,
Даланың даңқын ойла,
(Сағым да сол далада қалқымай ма?)
Даладағы ормандар құс әнімен,
Құс әнімен тамылжып шалқымай ма?
Дала сұлу,
Көгілдір мұнар жайма,
Ақ бұлақтар алқына ағылмай ма?
Табиғаттың көркемі – ақ еліктер,
Ақ еліктер далада жайылмай ма?
Дала сұлу,
Далаға теңің қайда?!
Құс базарлы, қаңқулы көлім де айна...
«Ақ бидайдың» әнін жүр төгілдіріп
Келіншектер қара көз егінжайда.

Дала сұлу,
Дала бұл – сәнімізде,
Шырай беріп жүр біздің әнімізге.
Дала жайлы тебірене айтамыз,
Дала қызын сүйеміз бәріміз де...

ЖҰЛДЫЗ

ӘЛІ ЕСІМДЕ сол бір түн, сол бір көктем,
Ағып түскен бір жұлдыз мөлдір көктен.
Ағып түсті ауылдың аржағына,
Ай сәулесіне көгілдір көл дір еткен...

Жүгірдік қой бар бала жұлдыз іздеп,
«Қандай өзі болады?» – білгіміз кеп.
Жас жүректер дүрсілдеп соғып тұрды.
Жанымызды аялап түн қымыз леп.

Түн жарымы ауғанша іздедік біз,
Бір орынға жүз кетіп, жүз келіппіз.
Сенгіш жүрек, сәби көңіл үмітті
Жетелей де береді бізді еріксіз.

Өмір ағын әлі талай сыйлар жүк.
Таба алмай жұлдызымызды қиналдық.
Шаршадық па әлде үміттен түнілдік, –
«Көлге сүнгіп кеткен», – деп біз ұйғардық.

...Қайттық сонда біздер үйге көңілсіз,
Анам мені күткен екен төзімсіз:
«Жұлдызым-ау, кешіктің ғой!» – дегенде.
Жымыдым да тұра бердім мен үнсіз...

Дербес Елмін,
Кең әлемге бар мәлім!
Наурыз тойым тойланбаған шағында,
Тәуелсіздік болған еді-ау арманым?!

Тәубә бүгін, кем емеспіз
өзгеден,
Арманға да жеттік аңсап, көздеген.
Біледі әлем менің Түркі тегімді –
Жалғыз Наурыз деген ғана сөзбенен!

Төрле, Наурыз!
Төр сенікі – шық бүгін,
Төрден орын береді ғой құтты күн.
Елім барда,
жерім барда – қазақпын,
Дәстүріммен,
салтымменен мықтымын.

АНАҒА ЕСКЕРТКІШ

Өзің болып аңсарым,
сағынарым,
Қонбаса деп жүруші ем жаныма мұң?
Шырақ отың өшті де жетім қалды,
Жетім қалды жүректе жалын әнім.

Жүре түссең еді ғой жалғанда аман,
Әнім қалды әлі де арналмаған.
Енді саған, жан ана, мәңгілікке,
Бір ескерткіш қою да арман маған.

Дәл осы бір борышым батады шақ,
Өтелмеген парызға, қатаға ұқсап.
Жанарыма қалады жас іркіліп,
Енесінен айырылған бота құсап...

Бәрін маған арнап-ақ өтіп едің,
Білмеді ғой кейінде өкінерін,

